

УДК 82-96 (084.1) - 053.6

Кардашов В.М.¹

¹д-р філос. в галузі пед., проф., НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ МОНОГРАФІЙ І ПОСІБНИКІВ З ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

З різким розвитком комп'ютерних технологій та переходом у інший інформаційний формат все частіше виникає інтерактивна книга. Такі книги містять в собі багато елементів, які вводяться в процес читання. Вони можуть перетворювати навчання на цікавіше заняття, дозволяють вийти за рамки звичного, що сприяє швидкому освоєнню інформації. Книга блок, книжки - картинки, панорами, ширми, розкладачки; казки, бесіди, шкільна повість; гумор, гра словом, ефект зорового сприйняття тексту та ілюстрації; яскраві фарби; діапазон розмірів - у всьому цьому знаходить постійну увагу видавець дитячої книги що до розвитку жанрів дитячої літератури, типів видань, їх образно-структурної форми з урахуванням запитів дітей і завдань навчання [3].

Але особливість нашого часу в тім, що пересічні душі не боячись власної посередності, утверджують своє право на неї і нав'язують її всім і всюди. Саме відсутність традиційної національної культури у сучасному

суспільстві призводить до його духовної деградації та падіння моральності [7, с.122-129]. Правильний, нормальний (термін А. Бакушинського) художньо-творчий розвиток особистості дає змогу обирати шлях розвитку краще, а не слідувати за тим, що нав'язує суспільство. Проблемою в нашому часі є саме те, що головними стають не педагогічна і художня цінність, а - «маємо право на помилку», економічність, невігластво, тому і до редакторської підготовки залучаються випадкові художники-ілюстратори, які не мають належної підготовки до створення дитячої наукової ілюстрації. О.І. Альошин зазначає, що особливо страждала дитяча навчальна література, оскільки зараз вона взагалі ніяка. «Жалюгідні повторення того, що було.» [1, с.25-29].

Також це наносить збиток всьому світу, бо мистецтво, що направлене на дитину або підлітка, має великий вплив на формування людської особистості [8, с.784].

Для цього дуже важливо зрозуміти актуальність і необхідність засвоєння художнього досвіду різних поколінь, які жили на українській (руській) землі, сформувати власну естетичну позицію та ставлення до життя суспільства, до світової художньої культури, що націлювало б її на глибокі філософські роздуми стосовно розуміння добра та зла, естетичних категорій, розуміння себе та своєї екзистенціальної ролі в суспільстві. Г. Сковорода писав: «Хто колісцятом, а хто ключиком у годиннику має бути, залежить від природи» (від натури, вдачі). Черепасі сродно плазувати, орлові літати, не навпаки, кожний на своїм місці й виконує те, до чого створений. Саме тут дуже важливу роль в загальноосвітній школі-для індивідуального, особистісного розвитку дітей відіграє їх художня творчість. Підкреслимо тут, що мова не іде про художній талент учня, так і самого учителя з мистецтва з його технічними знаннями, які можуть зводити всі питання творчості до суми відповідного знання, до вишколу.

У монографії, яку ми проєктували, художньо-творча активність особистості розглядається як така, що виступає основою виховання духовності, поваги та любові до мистецтва, художньої культури, можливістю повноцінного інтелектуального розвитку та адаптації її до нових умов розвитку суспільства у третьому тисячолітті.

На слов'янських землях довгий час існувала думка про те, що в книжці важливі не образи, а лише повчальні висновки, тож до 60-х років XIX ст. ілюстрації як літературного так і наукового характеру майже не мали визнаної художньої цінності. На початку XX ст. над ілюстрацією як найважливішим елементом дитячої книги працювали лише окремі художники та видавці. У 1930-ті роки провідне місце в дитячій ілюстрації займає літографія. Прекрасними ілюстраторами були відомі художники Г.

Доре, О. Агін, Ч. Брок, І. Білібін, Е. Кибрик, Е. Лансере, В. Фаворський та ін. Вони разом з редактором визначали характер ілюстрування та художнього оформлення видань. Серед робіт, присвячених українській графіці сучасного мистецтва, особливе місце посідають праці Б. Валусенка [4, с.212]. Він чи не першим з мистецтвознавців помітив, зрозумів і привітав графіків нової генерації - сміливих реформаторів книжкового мистецтва, художників книги. В. Афанасьєв дає узагальнену і досить стислу характеристику графіки цього періоду [2, с.224.]. Українські художники книги орієнтувалися у своїй творчості на рукописну книгу і стародруки, творчість Г. Нарбута і В. Фаворського, а також народне мистецтво. Дослідник розглядає роботи С. Адамовича, А. Базилевича О. Губарева, О. Данченка, В. Куткіна, Н. Лопухової, І. Селіванова, Г. Якутовича. На особливу увагу заслуговують фундаментальна праця В. Шпакова «Книга і час» [10, с.122], в якій автор зібрав і проаналізував величезний матеріал з історії мистецтва книги в Україні.

За характеристикою В. М. Ляхова визначаються такі три типи функції та зв'язку ілюстрації з текстом в книзі (прямий безпосередній зоровий зв'язок наочної та текстової інформації, непрямий пасивний смисловий зв'язок між текстом та ілюстрацією, непрямий активний смисловий зв'язок між ілюстрацією та текстом [9].

В монографії автор підкреслює думку О.О. Мелік-Пашаєва, який у статті «Естетичне відношення до життя як першооснова здібностей у художній творчості» відзначає, що естетичне ставлення, перш за все, особливе ставлення до всього у житті, має значення не тільки в рамках фахової діяльності художника [6, с.98-99].

У висновках підкреслимо, що необхідний рівень впливу монографій, посібників, інструментально оснащених, здатних забезпечити навчальну діяльність і розвиток художньо-творчої обдарованості особистості (за умови достатньої «підготовки» внутрішніх рівнів цієї обдарованості), де вказані книги відіграють значиму роль. Творче переживання мистецтва, у тому числі добре продуманого дизайну книги-здатне живити художньо-творчу активність кожного учня, наскільки дозволяє його індивідуальний рівень розвитку. У дітей формується не просто графічна культура, як це спостерігається під час навчання традиційними засобами, а культура духовно-творча.

Педагогічна модель розвитку художньо-творчої активності у процесі сприймання мистецтва, на наш погляд, здатна забезпечити навички естетичного сприймання, може протистояти домінантній навичці вербального контакту зі світом і служити провідником при переході від

дитячої гармонії світосприйняття до розвиненої гармонії, без якої неможлива творча діяльність у жодній сфері людського буття.

Процес сприймання мистецтва, який перманентно переходить у продуктивний творчий акт, відповідає емоційно-суб'єктивному характеру образотворчої діяльності дітей молодшого шкільного віку.

Художник-ілюстратор, дизайнер є посередником між письменником та читачем, тож на нього покладається особлива відповідальність за освіту та виховання, на ряду з самим автором, він впливає на формування естетичних якостей особистості. У зв'язку з цим моделювання наукової, навчальної книги має бути цілісною системою, яка не репрезентує вербальну інформацію, а вступає з нею у взаємодію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алешин, А.О. Тільки традиції. Дитяча література [Текст] / А.О. Алешин. – 1994. – С. 25-29.
2. Афанасьєв, В.А. Українське радянське мистецтво 1960-1980-х років (нарис з історії українського мистецтва) [Текст] / В.А. Афанасьєв. – К.: Мистецтво, 1984. – 224 с.
3. Бейнарис, Н.С. Функции, значимость и особенности создания иллюстрации в концепции детской учебной книги [Текст] / Бейнарис Н.С. – Томск, 2014. – 117 с.
4. Валуєнко, Б.В. Архітектура книги [Текст] / Б.В. Валуєнко. – К.: Мистецтво, 1976. – 212 с.
5. Виготский, Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте [Текст] / Л.С. Виготский. – СПб., 1997. – 67 с.
6. Кардашов, В.М. Художньо-творчий розвиток особистості: теоретичний та методичний виміри: Монографія-3-тє вид., допов. [Текст] / В.М. Кардашов. – Мелітополь, 2011. – 291 с.
7. Кардашов, В.М. Дослідження архетипів первісної і дитячої творчості в час демократизації суспільства і їх актуальність Теоретичні та практичні питання культурології [Текст] / В.М. Кардашов. – Мелітополь, 2006. – С. 122-129 с.
8. Коржев, Т.М. Художник и книга для детей [Текст] / Т.М. Коржев. – Детская литература: сб. статей. – М., 1974. – 784 с.
9. Ляхов, В.М. Искусство книги: иллюстрация, книга, графика [Текст] / В.М. Ляхов. – М., 1978. – 256 с.
10. Шпаков, А.П. Книга і час [Текст] / А.П. Шпаков. – К.: Дніпро, 1977. – 122 с.